

Література:

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 06.05.2025).
2. NATO StratCom COE. *Fake News: A Roadmap*. 2017. 20 p.
3. Ricatti F. Embodied memories of trauma: oral history and archetypes. *Oral History Australia Journal*. 2019. № 41. P. 57–63.
4. Healey J. The five futures of cyber conflict and cooperation. *Georgetown Journal of International Affairs*. 2011. P. 110–117.
5. Schmitt M. Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 600 p.
6. Mueller R.S. Report on the Investigation into Russian Interference in the 2016 Presidential Election. *U.S. Department of Justice*. 2019. Vol. 1. P. 24–29.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-522-1-12>

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ ВОЄННИХ РИЗИКІВ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Омельчук О. В.

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
за спеціальністю 081 – Право*

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

Науковий керівник: Радзивілюк В. В.

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри економічного права та економічного судочинства

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Страхування, як специфічний вид фінансової діяльності, відіграє ключову роль у системі управління ризиками, приймаючи на себе наслідки непередбачуваних подій, зокрема у кризових ситуаціях. З початком повномасштабного збройного конфлікту Російської Федерації проти України суттєво змінився ризиковий ландшафт, у якому функціонують українські підприємства. Бойові дії, руйнування інфраструктури, порушення виробничих і логістичних процесів зумовити масштабні збитки

для суб'єктів господарювання. У відповідь на ці виклики в Україні поступово сформувався попит на страхування воєнних ризиків як засіб мінімізації економічних втрат.

Реагуючи на запит ринку, окремі страховики почали розробляти та пропонувати страхові продукти, які включають покриття елементів воєнного ризику або адаптують існуючі програми під нові умови. Водночас наявне правове регулювання страхування воєнних ризиків перебуває лише на етапі формування.

Відповідно до пункту 1 Переліку воєнних та політичних ризиків, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 09.04.2024 № 388 до воєнних ризиків належать такі страхові ризики, що можуть виникнути на території України: 1) воєнний конфлікт, включаючи війну або збройний конфлікт, збройна агресія, бойові дії, масові заворушення; 2) насильницька зміна чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади; 3) терористичні акти та/або диверсії, в тому числі спричинені подіями, передбаченими у підпунктах 1 або 2 цього пункту; 4) окупація, анексія [1].

В Україні обмежене страхове покриття від воєнних ризиків для фізичних та юридичних осіб здійснює незначне коло страховиків переважно за договорами страхування майна та автотранспортних засобів. Проте, обсяги такого страхування є помірними через відносну обмеженість ємності українського страхового ринку та складність перестрахування воєнних ризиків на міжнародному ринку перестрахування, оскільки наразі Україна має високий рівень воєнно-політичного ризику, а також через високу ймовірність настання воєнних ризиків внаслідок продовження активності ведення бойових дій на території України.

Як свідчить міжнародний досвід, уряди багатьох країн забезпечують страхування воєнних та інших катастрофічних ризиків на основі державно-приватного партнерства, що передбачає створення багаторівневої системи захисту від наслідків таких ризиків. В переважній більшості країн створена спеціальна установа або перестраховий Пул. До прикладу, у Великобританії створений Pool Reinsurance Company Limited [2] з метою забезпечення перестрахування ризиків тероризму для страховиків, а Нова Зеландія для покриття катастрофічних збитків населення від настання стихійних лих створила державний фонд Natural Hazards Commission [3], на основі якого за участі страховиків здійснюється обов'язкове страхування житлових будинків і окремих земельних ділянок від стихійних лих.

В Україні натомість відсутня комплексна система покриття катастрофічних, зокрема, воєнних ризиків, яка б забезпечувала за рахунок різних джерел, а не лише держави, покриття глобальних наслідків дії таких ризиків як в приватному, так і в бізнес-середовищі та в державному секторі.

Для того, щоб усунути цю прогалину була створена законодавча ініціатива у сфері страхування воєнних ризиків – законопроект № 12372 від 30.12.2024 «Про систему страхування воєнних ризиків» (далі також – **«законопроект № 12372»**). Цей документ розроблений з метою захисту страхових інтересів фізичних і юридичних осіб та спрямований на забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної таким особам внаслідок реалізації воєнних ризиків в Україні [4, с. 3].

Законопроектом № 12372 пропонується визначення нових підходів щодо створення системи страхування воєнних ризиків та регулювання діяльності суб'єктів такої системи страхування, зокрема встановлення загальних засад функціонування системи страхування воєнних ризиків, встановлення правового статусу, умов діяльності та завдань Державної агенції зі страхування воєнних ризиків, визначення умов страхування від воєнних ризиків тощо [5].

В законопроекті № 12372 передбачено створення Міністерством економіки України Державної агенції зі страхування воєнних ризиків, яка буде визначати спільну політику оцінки та прийняття ризиків для страховиків-учасників системи, а також – розробляти стандартизовані страхові продукти, визначати централізовані підходи до ціноутворення та вести Єдину централізовану базу даних в системі страхування воєнних ризиків. Система покриватиме ризики фізичної шкоди, спричинені війною, зокрема передбачається, що обов'язковому страхуванню підлягатиме майно, передане в заставу, та об'єкти житлового будівництва. Наразі тривають консультації щодо можливого уточнення переліку об'єктів обов'язкового страхування. На подальших етапах планується розширення покриття для більшого кола об'єктів [6].

Законопроект № 12372 має потенціал стати основою для побудови ефективної системи страхування воєнних ризиків в Україні, але його успіх залежатиме від врахування інтересів всіх зацікавлених сторін, забезпечення належного фінансування та управління системою.

Іншим суттєвим зрушенням у напрямі формування ефективної системи страхування воєнних ризиків стало прийняття Закону України від 22.11.2023 № 3497-IX «Про внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків» (далі також – **«Закон № 3497-IX»**) [7]. Цей Закон усунув прогалини, що обмежували можливість страхування вітчизняних інвестицій Експортно-кредитним агентством, в тому числі в умовах військових дій та повоєнного відновлення.

Закон № 3497-IX є важливим кроком забезпечення страховим захистом саме українських інвесторів, а наявний міжнародний досвід свідчить про позитивний результат забезпечення страхування інвестицій від воєнних

ризиків через спеціалізовані установи [8, с. 46]. Реалізація положень цього Закону може стати практичним інструментом для залучення додаткових інвестицій у сектор економіки. Це особливо важливо для експорто-орієнтованих підприємств, які потребують фінансової стабільності для продовження діяльності в умовах війни.

Отже, в Україні відсутня повнофункціональна система страхування воєнних ризиків, яка б надавала достатнє та доступне страхове покриття для суб'єктів господарювання. Існуюча нормативно-правова база обмежується рамковим законодавством стосовно захисту інвесторів, що разом з відсутністю спеціального законодавства, яке сприяло б започаткуванню страхування від воєнних ризиків, стримує запровадження та розвиток системи страхування таких ризиків. У цьому контексті законопроект № 12372 «Про систему страхування воєнних ризиків» є важливим кроком у напрямі вдосконалення чинного законодавства. Його реалізація сприятиме створенню ефективної системи страхування, яка забезпечить належний захист майнових інтересів громадян і бізнесу в умовах воєнних загроз.

Література:

1. Перелік воєнних та політичних ризиків: постанова Кабінету Міністрів України від 09.04.2024 № 388. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/388-2024-п#Text>

2. The UK's leading terrorism reinsurer. Pool Reinsuring Terrorism Risk. URL: <https://www.poolre.co.uk/>

3. Reducing the impact of natural hazards. Natural Hazards Commission. URL: <https://www.naturalhazards.govt.nz>

4. Пояснювальна записка до законопроекту № 12372 від 30.12.2024 Закону України «Про систему страхування воєнних ризиків». URL: <https://itd.rada.gov.ua/1b97c860-165b-46a5-95a3-9a89f56d5c14>

5. Про систему страхування воєнних ризиків: законопроект № 12372 від 30.12.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/44be211a-b603-44ca-b4aa-e4120feb482c>

6. Мінкономіки та НБУ презентували систему страхування воєнних ризиків. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-ta-nbu-prezentuvaly-systemu-strakhuvannia-voiennykh-ryzykiv>

7. Про внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків: Закон України від 22.11.2023 № 3497-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3497-20#Text>

8. Марина А. С., Пеценко М. В. Страховий ринок України в умовах війни. *Цифрова економіка та економічна безпека*. № 5(05). 2023. С. 44–51. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/145/133>